



historie-online.dk

(/)

(/)

15-1600 årene, renæssancen ([http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-renaessancen-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-renaessancen-33)

33)

Bøger (<http://www.historie-online.dk/boger>) Anmeldelser (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>)

Leyers eller Beleyrings Dagverck (1663)

Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-renaessancen-33/renaessancens-staender-og-haandvaerk>)

Leyers eller Beleyrings Dagverck (1663)

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 1371

Del artikel: ([https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-](https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-renaessancen-33/leyers-eller-beleyrings-dagverck-1663)

[online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-renaessancen-33/leyers-eller-beleyrings-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-renaessancen-33/leyers-eller-beleyrings-dagverck-1663)

[dagverck-1663](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-renaessancen-33/leyers-eller-beleyrings-dagverck-1663)) (<https://twitter.com/home?status=.> Aktiviteten kan ses på

[http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-renaessancen-33/leyers-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-renaessancen-33/leyers-eller-beleyrings-dagverck-1663)

[eller-beleyrings-dagverck-1663](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-renaessancen-33/leyers-eller-beleyrings-dagverck-1663)) ([http://www.linkedin.com/shareArticle?](http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-renaessancen-33/leyers-eller-beleyrings-dagverck-1663&title=)

[mini=true&url=http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-renaessancen-33/leyers-eller-beleyrings-dagverck-1663&title=)

[renaessancen-33/leyers-eller-beleyrings-dagverck-1663&title=\)](http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-renaessancen-33/leyers-eller-beleyrings-dagverck-1663&title=)

Anders Matthiesen Hjørring:

Leyers eller Beleyrings Dagverck (1663). En dag-for-dag skildring af Københavns belejring 1658-60

Udg. af Bjørn Westerbeek Dahl. Kildeskriftselskabet

273 sider, 250 kr.

Af Steffen Harpsøe, arkivar v. Rigsarkivet

Der går lang tid mellem udgivelser af denne type; rent faktisk er det stort set kun Kildeskriftselskabet der på regulær basis giver sig i kast med den slags, og de udgiver i snit kun 1-2 værker om året. At der ikke udgives flere kildesamlinger, skylder primært to ting. Navnlig det forhold at meget af det relativt begrænsede kildemateriale vi har (til den ældre historie), allerede er udgivet, samt at markedet ikke er så forfærdeligt stort, da kildeudgivelser primært må siges at være møntet på fagfolk. Hvis en kildeudgivelse så skal have en lidt bredere appel, fordrer det, at den udgivne kilde helst skal belyse en skelsættende begivenhed af nationalhistorisk karakter og samtidig være både interessant og medrivende læsning. Disse kriterier er det faktisk lykkedes at opfylde i udgivelsen af *Leyers eller Beleyrings Dagverck*.



Vartov-præsten Anders Mathiesen Hjørring var en driftig mand og udgav en del skrifter og bøger om Københavns belejring. Hjørring var da også i en god position til at skrive om belejringen, da han personligt, som præst for fattiglemmerne i Vartov-stiftelsen beliggende i Københavns forstæder uden for voldene, opleve belejringen både fra belejrerens og de belejredes side. Da svenskerne først omringede byen var forstæderne endnu ikke helt evakuerede, og Hjørring, de fattiglemmer han var præst for samt nogle andre, blev indesluttet i Vartov skanse under svensk "besættelse", hvorfra de først senere, da svenskerne midlertidigt forlod Vartov skanse, rykkede inden for voldene. På baggrund af disse oplevelser, samtaler med andre øjenvidner og samtidens rygter har Hjørring få år efter begivenhederne (i 1663) sammenstykket en dag-for-dag beskrivelse af Københavns belejring og begivenhederne, der udløste belejringen. Han fortæller om mangt og meget; alt fra priserne på dagligvarer, forsyningssituationen, de diplomatiske forhandlinger, hvor hollænderne er omskiftelige og svenskerne forhalende og svingagtige, til stemningen blandt byens borgere - og så selvfølgelig om selve krigshandlingerne under belejringen. Sidstnævnte kunne man måske forvente ville dominere eller være meget langstrakte, men der er faktisk en fin balance emnerne imellem – selvfølgelig dikteret af begivenhedernes kronologiske gang. Ikke desto mindre får man det klare indtryk af de militære aspekter, at 1600-tallets krigsførelse var fuldt ud lige så barsk, dødeligt opfindsom og fyldt med commando-raids som i vore dage. Faktisk er visse af beskrivelserne så udpenslet splatter-agtige, at læsningen ikke er for sarte sjæle. Man får både beskrivelser af hvordan folk (mest soldater) får skudt hoveder og lemmer af med kanoner, og hvordan disse lemmer flyver rundt og gør skade på andre, hvordan en særligt fed, svensk general bliver skudt af et 'stykke med skrot' (kardæsk fra en kanon = en MEGET stor shotgun), hvorefter en hollandsk soldat skærer ører og deller over bagen af ham som hævn, og hvordan svenske faldne efter et angreb på Vesterport ikke bliver begravet tilstrækkeligt dybt, og man derefter træder igennem jorden og ned i maverne på de rådende lig. Men som nævnt er disse beskrivelser ikke dominerende, om end de er bemærkelsesværdige. "Dagbogen" er fyldt med fascinerende fortællinger om alle aspekter af belejringen for den, der orker at læse fortællingen på det originale 1600-tals dansk.

For ja, der er tale om, at den originale tekst er transskriberet – ikke oversat. Det er som sagt en klassisk kildeudgivelse med alt, hvad dertil hører. Udgiveren Bjørn Westerbeek Dahl har forsynet læseren med både en kortfattet biografi om Hjørring, en analyse af affattelsestidspunktet for Hjørrings tekst, en kildekritisk vurdering, nogle betragtninger om tekstens form og andre samtidige beretninger, et oprids af Hjørrings holdninger og tendenser (generelt set at danskerne vandt, da vi havde Gud på vores side), et tekstkritisk apparat og udlægning af originalens paginering, samt - ikke mindst - tilhørende kort, ordforklaring, et omfattende register og uddybende og forklarende noter til teksten med supplerende kilde- og litteraturhenvisninger. Alt i alt en klassisk kildeudgivelse efter alle kunstens regler.

Westerbeek har været virkeligt grundig, og generelt set er der ikke en finger at sætte på udgivelsen af *Leyers eller Beleyrings Dagverck*. Alligevel er der et par punkter, hvor man som læser enten skal være opmærksom, eller hvor der kunne være truffet andre valg ved udgivelsen. For det første er der valget af, at den originale tekst er transskriberet og ikke oversat. Dette valg begrundes aldrig eksplicit, men må forventes implicit begrundet i både kildeudgivelsens karakter, det forhold at en oversættelse let kan blive til en fortolkning (hvilket ikke er i tråd med denne type udgivelse), samt at mere kompliceret er det heller ikke at læse 1600-tals dansk – der er for en stor del af tale om lydskrift af moderne danske ord, om end ordstillingen og formuleringer ofte er anderledes. Derfor har Westerbæk da også inkluderet en syvsiders ordliste.

Men udvalget i en sådan ordforklaring er altid problematisk – hvor meget skal man antage at læserne ved på forhånd, og præcis hvilke ord vil volde dem besvær i forståelsen? Har læseren beskæftiget sig længe med 1600-tals dansk, har man et meget godt sprogøre eller et godt greb om andre sprog som latin, engelsk og tysk (hvor 1600-tals dansk har paralleller), så vil store dele af ordlisten virke overflødig. Alligevel kan man komme til kort og savne et ord eller to i listen. Man kan endog rejse det spørgsmål, om ordforklaringen overhovedet er nødvendig? Den mest sandsynlige læserskare kombineret med de opslagsmuligheder, der nu om dage findes på nettet (her tænkes bl.a. på faksimileudgaven af Otto Kalkars ordbog over det ældre danske sprog og DSLs side for Renæssancens sprog i Danmark) taget i betragtning, synes dette at være et relevant spørgsmål. Men hjælpemidlet - altså ordforklaringen - er der, og det er godt, og kun en enkelt gang ledte undertegnede forgæves.

En anden ting læseren bør være opmærksom på, er at nogle få af noterne - særligt i indledningen - kan virke lidt indforståede. Helt generelt er alle litteratur- og kildehenvisninger meget udførlige, men et par gange er stringensen smuttet. Normalt angives ved hvilket bibliotek eller arkiv et håndskrift eller kilde befinder sig; dette mangler dog et par gange, hvor man selv må udlede, hvor Karen Brahes bibliotek findes (godt det samme at det ikke er oplyst, da biblioteket sidenhen er blevet flyttet), at Rentekammerets arkiv befinder sig på Rigsarkivet og at Gammel Kongelig Samling selvfølgelig befinder sig på Det Kongelige Bibliotek (hvilket også er angivet i de fleste noter). Endvidere skal læseren være opmærksom på, at i et par noter er det angivet, at kilderne befinder sig på Landsarkivet for Sjælland, der som bekendt er lagt sammen med Rigsarkivet nu, og derfor ikke findes mere (hvilket blot bevidner, hvor lang tid det tager at lave en sådan kildeudgivelse, hvor henvisningerne kan blive overhalet af fysiske omrokninger). Der er dog tale om relativt få skønhedsfejl/forglemmelser, og det kan på ingen måde skæmme det forhold, at noteapparatet er både udførligt og meget behjælpeligt under læsningen.

Det skal også bemærkes, at registeret, der er meget udførligt til både sted- og personnavne, har den noget særegne konstruktion, at alle lokaliteter i København er opført under opslagsordet "København". Altså et register inde i registeret – hvilket kan virke lidt bagvendt, særligt eftersom langt størstedelen af de i teksten omtalte lokaliteter befinder sig i netop København, der jo er tekstens hovedfokus. Overordnet set gør det ikke registeret mindre anvendeligt, måske en lille smule mindre brugervenligt, men er læseren først opmærksom på det, kan man nemt finde rundt i registeret.

Derudover kan man altid diskutere, hvor udtømmende indledningen til en sådan kilde skal være (altså kildekritik, biografi etc.). Det må forventes, at Westerbæk bevidst har holdt udlægningen til et minimum, for at læseren selv kan danne sig sin mening - på et oplyst grundlag vel at mærke, eller selv lave sine egne undersøgelser af Hjørrings tekst. Eksempelvis er det ikke behandlet, hvorfor Hjørring næsten konsekvent omtaler sig selv som "Præsten udi Varto" og generelt som 3. person ental (han, ham etc.), når han personligt dukker op i begivenhederne, for så kort efter at skifte til 1. person flertal (vi), når han skal beskrive konsekvensen af de handlinger, han tog del i. Særligt mærkbart er dette i passagen, hvor Hjørring beskriver, hvordan svenskerne har ham i forhør om tilstanden af Københavns volde, den militære belægning og borgernes modstandsvilje (og hvor han mere eller mindre røber alt!), for så at bemærke: "Men Gud føyede det, som hand vilde, att Kiøbenhafn haffde ingen Skade der aff, att vi vare under Fienden." (s. 87-89) Der er således nok at undersøge selv i Hjørrings tekst, hvilket gør kildeudgivelsen både mere interessant, men også anvendelig som opgavemateriale for studerende.

Sluttelig kan man rejse spørgsmålet, hvorfor det lige skulle være netop *Leyers eller Beleyrings Dagverck* af Hjørrings tekster, der skulle være fokus for denne udgivelse? Når man læser indledningen, får man hurtigt det indtryk, at denne tekst netop er valgt, fordi den aldrig før har været publiceret – modsat de mere kendte af Hjørrings værker; især *Leyers Krantz*. Hele tanken bag udgivelsen af *Leyers eller Beleyrings Dagverck* virker som om det er et modsætningsforhold til *Leyers Krantz*. Det hidtil upublicerede kontra det velkendte og flere gange publicerede, og som den (næsten) sandfærdige øjenvidneskildring kontra det fædrelandsforherligende og tendentiøse propagandaskrift. Og den betragtning kan der være noget meget

korrekt i. *Leyers Krantz* udkom i flere oplag i anden halvdel af 1600-tallet, men er – mig bekendt – ikke udgivet siden hen. Så det indtryk man kan få i indledningen, at *Leyers Krantz* er et meget velkendt værk, og at denne udgivelse er en modsætning dertil, kan man sætte et lille spørgsmålstejn ved. Nok er *Leyers Krantz* måske kendt af omtale i de bredere værker, men det er de færreste ud over dem, der indgående studerer 1600-tallet, der vil være bekendt med selve indholdet, da kun få ejer eller tager sig tid til at læse udgaverne fra 1600-tallet. Dette, samt det forhold at *Leyers Krantz* netop er mere tendentiøs – og derfor har ”mere kød på”, gør, at den måske ville være et mere interessant værk at (gen)udgive. Det skal dog ikke tage noget fra den her anmeldte kildeudgivelse, der er meget interessant læsning i sig selv, men man kan jo lade det være en opfordring til fremtidige projekter, da de to værker synes at indgå i et sært og nært samspil.

Forrige artikel (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-renaessancen-33/renaessancens-staender-og-haandvaerk>)

SE RELATEREDE ARTIKLER



(<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/stormen-paa-koebenhavn>)

Koloni, rigsfællesskab, overherredømme

Arkivforeningen afholde et seminar om postkolonialisme: de nordatlantiske territorier i danske arkiver

(<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/koloni-rigsfaellesskab-overherredoemme>) (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/15-1600-arene-renaessancen-33/leyers-eller-beleyrings-dagverck-1663>)

TV-tips, uge 40, 2018

Bl.a. en udsendelse om det legendariske Atlantis

online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-40-2018) ([http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-](http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/efteraarsferie-for-vikinger)



Efterårsferie for vikinger

Aktiviteter på Fyrkat og i Bork Vikingehavn

2/efteraarsferie-for-vikinger) (<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/foredrag-om-regan-vest>)



Foredrag om REGAN Vest

Hør mere om koldkrigsbunkeren og arbejdet med at gøre den klar til åbning



Efterårsferie på Danmarks Tekniske Museum

Sidste chance i år for at opleve Andreas Mogensens rumkapsel på Danmarks Tekniske Museum!

(<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/udstillinger-3-3/efteraarsferie-paa-danmarks-tekniske-museum>)



Provstgaards Hus

Efter en gennemgribende renovering af huset åbner Provstgaards Hus som en del af Ringkøbing-Skjern Museum i efterårsferien 2018

(<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/provstgaards-hus>) ([http://www.historie-online.dk/nyheder-og-](http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/provstgaards-hus)





TV-tips, uge 39, 2018

Bl.a. en tysk dokumentar om Egtvedpigen

aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-39-2018)



Mest læste artikler

Lige nu I dag 7 dage 28 dage

Velkommen på bagsiden (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/sundhed-sygdom/velkommen-paa-bagsiden>)

Vikinger - kort fortalt (<http://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/vikingetid-og-middelalder-13-13-13-13/vikinger-kort-fortalt>)

Provstgaards Hus (<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/provstgaards-hus>)

TV-tips, uge 40, 2018 (<http://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/tv-tips/tv-tips-uge-40-2018>)

Duer (<http://www.historie-online.dk/temaer-9/husdyrenes-danmarkshistorie-50-50-50/duer>)

København i Flammer (<http://www.historie-online.dk/boger/koebenhavn-i-flammer>)

Radikalt - 1905-2005 (<http://www.historie-online.dk/boger/radikalt-1905-2005>)

KONTAKT

(<mailto:ppp@pedersholm.dk>)



historie-online.dk

(/)

© 2016 Copyright Historie-online

Vestjysk Marketing